

Dit alles wordt gefundeerd door den Amerikaanschen schoen, waarvan voor onze lezers geen beschrijving behoeft te worden gegeven, omdat hij ook hier veel wordt gedragen en bekroond door een strooien hoed. Het schijnt een ongeschreven artikel in de Amerikaansche constitutie te zijn, dat de strooien hoed op 1 September vervangen wordt door een villen. Al brandt de zon nog zoo fel, deze verwisseling moet plaats hebben. Of men komt in Oost of West, niemand, die zich daaraan durft onttrekken. Mevrouw Etikette beveelt het en geen Amerikaan, die zichzelf respecteert, die zich niet gewillig onder haar glazen muiltje buigt. Op den fatalen termijn zelf was ik er onkundig van, maar toen ik een paar dagen later een week ontving, spoedde ik mij een hoedenwinkel binnen, liet mijn strooien hoofddeksel in de handen van den winkelier en stapte met een ander, dat aan den eisch van den tijd beantwoordde, zijn zaak uit. Inmiddels heeft men hierin een typisch trekje, dat voor de kennis van den Amerikaanschen geest niet zonder belang is.

Aan een ontvoering van de zomerkleeding der dames waag ik mij niet. Wel ziet men bij den eersten oogopslag, dat zij bijzonder licht is. Haar onderkleeding moet, naar men mij mededeelde, nog minimaler zijn dan die der heeren. Loopt de Amerikaansche hierdoor gevaar haar Europeesche zuster in in- en uitsnijdingen te troeven, de vrouwen, die — om een schrifterm te gebruiken — de godvruchtigheid belijden of in wie het oude Puritanisme nog in uiterlijke vormen nawerkt, weten ook in deze omstandigheden nog wel een eerbaar gewaad te toonen.

Overigens verdient de Amerikaansche vrouw meer dan terloopsche belangstelling.

Aan haar worde dan ook later een afzonderlijke beschouwing gewijd.

De beeltenis, door mej. H. S. S. Kuyper van haar ontworpen, kan door mij natuurlijk niet worden verbeterd.

Maar wel is zij te interessant, dan dat zij ook niet eens door mannenogen zou worden bekeken.

Doch om ons nu nog eens in de hittegolf te werpen.

De avonden brengen in zulk een tijd weinig verkoeling.

De menschen verlaten zooveel mogelijk hun broeijende kamers.

Velen zetten zich neer op de koude zerktrappen van publieke gebouwen als de Openbare Leeszaal.

Ook slingeren de autobussen topzwaar door de straten, bovenop volgestouwd met hangende lichamen. Zij ontlasten hun vrachten aan den rivierkant. In den kouden adem van het water laten de verhitten zich vallen en brengen er vaak den hucht door. Daar wordt het, helaas! met de zedelijkheid soms minder nauw genomen. Het zilveren rivier-vlak werd voor menig meisje de ingang van een walgelijk riool.

Zij, die het „doen“ kunnen, bouwen hun „home“ aan de zeekust of op Long Island, waar de thermometer altijd een paar graden lager aanwijst.

Want hittegolven zijn New-Yorksche plagen, waarmee meer dan een het heele jaar door rekening houdt.

Een spotvogel zou kunnen vragen, of men door het dagelijksch gebruik van ice-cream (roomijs), zelfs midden in den winter, kou wil inslaan tegen dat de broeie komt.

Wat niet alleen de inwoners van New-York en onliggende plaatsen hun maag door ice-cream bevriezen, maar dat elke Amerikaan er aan meedoet, zou dan kunnen worden opgevat als een bewijs van solidariteit.

En de vreemdeling, die Amerika bereist, verklaart zich ook al spoedig solidair.

Voor al wanneer bij zijn binnenkomen hem boven de honderd graden op het lijf worden geworpen.

En hij denkt aan het: hoe warm het is en hoe ver.....

HEPP.

WIJSBEGEERTE.

Wijsbegeerte in steen.

V.

Wanneer de wijsbegeerte van den modernen tijd in de bouwwerken tot uitdrukking komt, heeft zij ook meer dan eens inderdaad juiste opmerkingen. Ook vanuit een onjuist standpunt kan men tenslotte komen tot in velerlei opzicht niet aan te vechten conclusies.

Dit hangt in ons geval samen met het feit, dat het pantheïsme, dat, langs theosofischen lijn, in de bouwde onzer dagen spreekt, één waarheid verstaat. Het is deze, dat God in alles, wat het werk Zijner handen is, aanwezig is. Nu stelt het pantheïsme deze waarheid wel zeer scheef voor; en zooals deze richting de prediking van Gods immanentie doet hooren, heeft die immanentie, dat inwonen Gods in Zijn schepping, de vreeslijkste consequenties. We hopen daarop later terug te komen, wanneer we onze kritiek geven.

Maar het is te verstaan, dat er bij de voorstellingen dezer school toch ook verschillende zijn, die wij als juist moeten erkennen.

En dan merken we allereerst op, dat eerbied

voor de natuur niet altijd te vinden was bij hen, die bouwden.

O zeker, waar een meer zuivere intuïtie sprak, waar op de wijze van „zich aansluiten aan het bestaande“ de oude volkszede werd gehand, daar werd zelden of nooit tegen de eischen van het leven der natuur en tegen de eenheid in Gods schepping gezondigd.

Maar menige „villa“ is als een schelle, schrille schreeuw temidden van zachte muziek. Veel te dikwijls is er gezondigd tegen de eischen van de harmonie; en telkens weer doet een gebouw denken aan een kalkvlek op een mooie schilderij.

Bovendien is er waarheid in de schoonheid van Gods schepping. God versiert steeds logisch.

De schoonheid van den boom is haar loofdak; dat loofdak is een samenstel van blad-versiering; elk blad op zichzelf is met nerven versiert; maar al deze sieraden hebben hun functie; en juist omdat deze functie aanwezig is, is de aanwezigheid van de versiering logisch. Maar tevens is er in al datgene wat functie heeft aan den boom, nergens dissonant van leelijkheid; alle functie is opgelost in één schoonheidsjubel.

Waar de functie aanwezig is, daar wordt het doel bereikt; maar tegelijk is in de schoonheid van het scheppingsdeel de functie en dus ook het doel aanwezig.

Zóó werkt onze God.

En wanneer de moderne bouwkunst op deze dingen wijst, dan doet ze dat terecht.

Nu zegt de moderne wijsbegeerte, die in steen uitgedrukt wil en kan worden, deze dingen vermengd met onjuiste gedachten. Het is hier nog niet de plaats, om op het stelsel als geheel kritiek te oefenen. Dat komt later D.V. Immers, zooals we in de correspondentie onder een vorig artikel reeds schreven, zal deze reeks wat langer worden, dan eerst het plan was. Dit, wijl van zeer vele zijden belangstelling voor het onderwerp bleek te bestaan. Maar daardoor hebben we dan ook beter gelegenheid wat breder op de dingen in te gaan, en later onze kritiek ietwat breedvoeriger te geven.

Volgens de gedachte dan van genoemd wijsgeerig systeem moet er bij elk bouwwerk aansluiting zijn aan de omgevende natuur. Immers voor het gods-oog en voor het oog van hem, die de gedachte van den eeuwigen gript, is alle schepping een eenheid, en moet ons bouwwerk zijn een werk in het Werk. Maar zal het met het Werk (de schepping) één zijn, dan moet het, zonder verloocheining van eigen karakter, toch ook zich geheel als éénheid aansluiten bij en opsluiten in de éénheid van het eeuwige-werk, dat natuur heet.

Maar dit betekent niet, dat wij de natuur moeten nabootsen. Wie uit was een appel kan vormen, en die appel netjes kan verven, zóó, dat ieder zou gelooven een appel te zien, is een knap werkman, maar geen kunstenaar. Hij is „nabijer“. Waarom is hij dan geen kunstenaar? Wel hij staat geheel buiten 't geen de natuur doet en 't geen de natuur is. Wyl appelbomen geen biljartballen produceeren, maar appels, overeenkomstig hun aard, moeten kunstenaarshanden geen appels produceeren, maar voorwerpen in welke het wezen en de geest van hemzelve is weergegeven.

Zoo moet dus ware bouwkunst ook hier haar regels vinden. De kunstenaar moet de ideeën van den eeuwigen weergeven; die ideeën nemen door zijn werk een verschijningsvorm aan in ruimte en tijd.

En hoewel er nu niet veel kans bestaat, dat de bouwkunstenaar in zijn gebouwen natuurvoorwerpen nabootst — immers er bestaan in de natuur geen modellen voor huizen —, is het gevaar des te grooter, dat hij vergeten zal in de onderdeelen van zijn bouwwerk het zuivere evenwichtige in zijn houding te bewaren.

Men heeft b.v. een tijdlang de idee gehad, dat een zuil het mooiste was, wanneer zij een vrij getrouwe copie was van een boom. Hier en daar staan dan ook „villa's“, die voorzien zijn van balkons, die gestut worden door zuilen in boomvorm, liefst zelfs met takken terzijde af. Maar hier werd vergeten, dat een boom een andere functie heeft dan een zuil. De boom is er voor iets anders dan voor 't dragen van een last. Anderen hebben gezegd, dat een zuil den vorm moet hebben van een been. Maar ook de functie van een been is een andere dan die van „stut“. Het been loopt óók. Een zuil niet.

De vorm van de zuil wordt bepaald door de harmonische verhouding in verband met haar doel. En waar, zooals we in een vorig artikel zagen, de wet van het aesthetisch evenwicht door die van het statisch evenwicht wordt gedekt, is de beste vorm voor die zuil die, welke door de wetten der statica wordt aangegeven.

Door dit voorbeeld moge duidelijk zijn, dat „aansluiting aan de natuur“ allerminst nabootsing van de natuur beteekent. De kunstenaar heeft het wezen van zijn object te begrijpen; heeft de functie van dat object te verstaan, en heeft daarnaar zijn kunst aan te wenden.

Men heeft mij gevraagd, waarom ik in de uitdrukking „de eeuwige“ dat „eeuwige“ niet met een hoofdletter schreef. Dat is wel het daar gaat over den god van de pantheïsten en niet over onzen God.

Maar zóó blijft hij voor dwaasheden in de versieringen de dingen bewaard. En zal hij tevens logische versiering weten aan te wenden.

Deze aansluiting aan de natuur beteekent evenwel óók, dat het geheel van het bouwwerk niet mag strijden tegen de natuur-omgeving.

In zijn prachtwerk „Bouwkunde in de stad en op het land“ heeft Herman van der Kloot Meyburg zeer veel voorbeelden gegeven van huizen en andere gebouwen, die de rust van de natuur-omgeving ten eenenmale verbreken. En niet alleen bij gebouwen treft men deze fout aan. Een simpel hek kan als vloeken met de omgeving, en er zijn tuin-omrasteringen, die een leelijke streep zijn door een idyllisch geheel.

Maar evenzeer is 't mogelijk al deze dingen uitnemend aan hun doel te doen beantwoorden, zonder dat de rust wordt verstoord. Dat beteekent nu weer niet, dat een afsluithek dan uit een boomstam moet bestaan of dat een tuin-omrastering groen geverfd moet zijn om zich aan te sluiten aan de heesters van d'omgeving.

Neen, de functie van wat menschenhanden maken, moet duidelijk uitkomen, maar hier moet het evenwicht, dat steeds in de natuur aanwezig is, nimmer worden verloren. Een hek kan zoowel leelijk zijn, omdat het te klein en piet-lutterig is, als omdat het te zwaar en te opvallend is.

Hier geldt steeds weer de wet van het evenwicht, en de harmonie met de omgeving.

Natuurlijk heeft de bouwmeester, vooral wanneer hij op een terrein van eigen type een gebouw bouwen moet, hier een geweldige taak. Daarom moet hij óók kunstenaar zijn. De ziel van de omgeving late hij op zich inwerken; hij doorvoele de idee van het gebouw, dat hij bouwen wil — en hij zoeken in eigen ziel de vormen voor dat gebouw, zóó, dat straks het gebouw leeft in zijn omgeving. „Een ziet in een Ziel“.

Met zelfstandigheid en toch in eenheid met den omtrek. Een levend oog in een levend gebaat. „Een werk in het Werk“.

Maar zal de ware kunst zóó bloeien, dan is noodig een sterven van den mensch, opdat er uit den dood van den mensch groeie het leven van den kunstenaar. Daarom blijft hier een terrein voor de zuivere kunstenaarsvisie, een terrein, dat buiten de logische beschrijving omgaat. Hier is het irrationeële, dat alleen concreet en dus tot op zekere hoogte rationeël te kennen is, waar de kunst het kunstproduct voortgebracht heeft.

Maar dat kunstenaarsleven „stroomt ons toe uit een Bron, waar alles mooglijk is, zoodra wij, absoluut, onszelf om niet gegeven hebben“.

Maar „dit moeten wij zelf doorleven en doorsterven“, „langs den eenen of langs d'anderen weg“.

Men ziet, dat hier de mystieke weg de weg is, waarlangs het kunstenaarsheyl wordt gevonden. En het eind is de „Dood van onszelf“, is de overwinning. Want „daar vallen al onze bouwsels ineen“, daar gaan onze idealen verloren. En daar „gaat de geest van den eeuwigen in ons bouwen, en verrijst het bouwwerk van den eeuwigen geest“.

Maar eerlijk wordt dan ook toegegeven, dat het mogelijk is, dat anderen langs dezen weg van hun eigen dood komen tot andere inzichten.

Van een absolute waarheid en van absoluut juiste inzichten kan dan ook niet worden gesproken.

Ook hier is variatie. Ook hier is verscheiden school. Want hier regeert, zooals te verstaan is, het subjectivisme.

Vandaar, dat er zooveel uitloopers van de hoofdrichting zijn.

Gelijk we in een volgend artikel hopen te zien.

J. WATERINK.

Correspondentie M. W. te M. Op uw opmerking hoop ik terug te komen.

J. W.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Lijkverbranding.

W. C. H. te A. vraagt me „of een christen voor lijkverbranding kan zijn“.

Van de beantwoording dezer vraag zou ik me misschien kunnen excuseeren, als vallende buiten de grenzen dezer rubriek. 'k Zou het stellig ook doen, als ze me zóó simpel was voorgelegd als ik haar daar neerschreef. Maar zóó simpel werd ze niet gedaan. Uit het schrijven van W. C. H. bleek me, dat ze een geestelijken achtergrond bij hem heeft. En dien kan ze hebben bij meerderen bij wie ze leeft.

Daarom acht ik haar beantwoording hier niet misplaatst. Doch dan wil ik toch, zonder vitterig te zijn, vooraf even kritiek laten gaan over haar formulering. Ik houd niet van dat vragen, — al weet ik, dat het doorgaans goed bedoeld is — of een christen dit of wel kan zeggen, of dit of dat wel kan doen. Ik weet niet, wat een christen al of niet kan. De ééne christen schijnt heel wat méér te kunnen dan de ander. En wat ik hoor en zie, doet me somtijds denken, dat er christenen zijn, die ongeveer alles kunnen.

„Ja, maar met een goede conscientie“, zal men aan vragen als van W. C. H. toevoegen. En dan zeg ik alweer: Ik weet niet wat een christen al of

niet met e ik kom ho er heel w van den é

„Ja, mar dat wel d komen, wa nadruk op zells met i staf is, ma alle christe trouw, dat van m'n l terij kwalij evenals mij gen, in nav hoe lange praktijken het christu worden va lige Schrift

Laten w 't wisten z verleggen t mensch, en ons-zelven eere des l

Daarover H. het vol h. het vol go „Is lijkverl Woord t antwoord i zede om v verbranden waardig ze geeft, dat volken, bev verbranding onderworpe het gevoels en vraag o over de cr

En dan opstanding veel nadru van lijken tigt toch e in het grad

In het l keert het gevallen di van het p lichaam, e voor de a zijn verteri in stand b van Christ hergeven, e dere geval Christus 'w gaven, ziel loof en ge hope op d

Of we i woorden h het begrav 'k Zou v of gebod

En toch delijk geno

Dat antw wat de Sch menschen, eigen beeld

Gods stell geest te zo niet buiten telijk en b

innig, dat zondering „genoemd, e mensch is, het lichaar

Gods werd schepping d Adam's lich

door den a ook niet va d. i. van z menscheijk Gods gesce

Doch das vernietiging zeer een we in nat

nog dragen ving der

De bede ervan een niet. Dat de verniet sief ons b dat reeds

Een twa door God dat God s vs 17—19 verhouding geformeerc

ten in de ver-
zal hij tevens
enden.

ateekent even-
ouwwerk niet
ring.

n de stad en
der Kloot
teven van hui-
van de natuur.

En niet al-
out aan. Een
omgeving, en
leelijke streep

ze dingen uit-
woorden, zon-
Dat beteekent
uit een boom-
in-omrastering
te sluiten aan

schendenhanden
hier moet
uur aanwezig
k kan zoowel
el-futterig is,
allend is.

an het even-
geving.
vooral wan-
type een ge-
ge taak. Daar-
s ziel van de
hij doorvoele
uven wil —
een voor dat
leeft in zijn

heid met den
gelaat. „Een
leien, dan is
opdat er uit
et leven van
i terrein voor
in, dat buiten
r is het irra-
tot op zekere
de kunst het

ons toe uit
zoodra wij,
hebben”.
en en door-
anderen weg”.
g de weg is,
gevonden. En
is de over-
bouwsels in-
ren. En daar
ons bouwen,
wigen geest”.
even, dat het
weg van hun
hten.

absoluut juis-
u gesproken.
verscheiden
verstaan is.

an de hoofd-
open te zien.
ATERINK.

Op uw opmer-
J. W.

een christen
t zou ik me
flende buiten
t stellig ook
orgelegd als
simpler werd
an W. C. H.
hogergrond bij
bij meerde-

ng hier niet
nder vitterig
n over haar
vragen, —
bedoeld is —
en, of dit of
at een chris-
schijnt heel

En wat ik
ken, dat er
unnen.
ie”, zal men
gen. En dan
christen al of

niet met een goede conscientie kan doen; want ik kom hoe langer hoe meer tot de ervaring, dat er heel wat verschil is tusschen de conscientie van den éénen christen en van den anderen.

„Ja, maar ik bedoel: mag een christen dit of dat wel doen?” — En daarmee ben ik dan gekomen, waar ik wezen wil. Ik wilde er n.l. even nadruk op leggen, dat niet wat een christen kan, zelfs met een goede conscientie kan, onze maatschappij is, maar dat die maatschappij buiten en boven alle christenen in het Woord onzes Gods. En ik vertrouw, dat noch W. C. H. noch iemand anders van m'n lezers me dat als een soort muggenzifterij kwalijk nemen zal. Ten minste, als 't hun evenals mij, gedurig opvalt, hoe men in onze kringen, in navolging van andere — óók christelijke — hoe langer hoe meer, bij toetsing van inzichten of praktijken, gaat spreken van den christen en van het christendom, waar alleen gesproken mocht worden van het Woord onzes Gods, van de Heilige Schrift.

Laten we ons daarvoor ernstig hoeden. Eer we 't wisten zouden we anders 't criterium der dingen verleggen uit den geopenbaarden wil Gods in den mensch, en daarmee niet alleen alle vastheid voor ons-zelfen verliezen, maar wat erger is, aan de eere des Heeren raken.

Daarover is — zijn brief bewijst het — W. C. H. het volkomen met me eens. En daarom vindt hij het goed, dat ik zijn vraag aldus formuleer: „Is lijkverbranding al of niet in strijd met Gods Woord?” Dit sluit in, dat ik zijn vraag niet beantwoord met een verwijzing naar de christelijke zede om de lichamen der afgestorvenen niet te verbranden maar te begraven. Want hoe eerbiedwaardig ze ook is, en hoeveel het ook te denken geeft, dat ze zich in alle eeuwen en onder alle volken, bewust en nadrukkelijk tegenover de lijkverbranding handhaafde — ook zij is ten slotte onderworpen aan den toets van Gods Woord. Met het gevoelsargument, laat ik ook haar dus rusten, en vraag alleen, hoe we bij het licht der Schrift over de crematie te oordeelen hebben.

En dan begin ik met te zeggen, dat de wederopstanding der dooden, die de H. Schrift met zoo veel nadruk leert, op zichzelf het verbranden van lijken m.i. niet verbiedt. Verbranding vernietigt toch een lichaam niet méér dan ontbinding in het graf.

In het laatste geval zoowel als in het eerste keert het weer tot stof; tot stof, dat in beide gevallen dient tot opbouw van andere lichamen: van het planten, via de plant van het dierenlichaam, en via beide van menschen-lichamen. En voor de almacht Gods is het niet moeilijker bij zijn vertering tot asch het wezen van een lichaam in stand te houden en in den dag der toekomst van Christus zijn zicht- en tastbare gestalte te hergeven, dan bij ontbinding in het graf. In 't andere geval zouden immers de martelaren, die om Christus 'wille hun lichaam aan de vlammen prijs-gaven, zich door het heerlijkst betoon van geloof en gehoorzaamheid beroofd hebben van de hope op de wederopstanding des vleesch.

Of we dan ergens in de Schrift met zooveel woorden het verbranden van lijken verboden of het begraven voorgeschreven vinden?

Ik zou W. C. H. zulk een uitdrukkelijk verbod of gebod niet kunnen aanwijzen.

En toch schijnt het Woord me zijn vraag duidelijk genoeg te beantwoorden.

Dat antwoord ligt, dunkt me, in de eerste plaats in wat de Schrift ons openbaart van de schepping des menschen, als ze zegt, dat God ons schiep naar Zijn eigen beeld. Want al is de eigenlijke zetel van 't beeld Gods stellig niet in ons lichaam, maar in onzen geest te zoeken, ons lichaam staat er daarom nog niet buiten. Naar de innige eenheid van het geestelijk en het stoffelijk deel onzer natuur — zóó innig, dat het eerste om haar niet dan bij uitzondering „geest”, maar schier altoos „ziel” wordt genoemd, en dat een ziel zonder lichaam evenmin mensch is, als een lichaam zonder ziel, — deelt het lichaam in de eere, die ons in 't beeld onzes Gods werd geschonken. En de Schrift, die in Adam's schepping de twee momenten van de formering van Adam's lichaam en van de bezieling van dat lichaam door den adem Gods afzonderlijk vermeldt, zegt dan ook niet van de ziel alleen, maar van den mensch, d.i. van ziel en lichaam in de eenheid van den menscheelijken persoon, dat hij naar den beelde Gods geschapen is.

Doch daaruit volgt dan ook, dat een gewelddadige vernietiging van 't lichaam door verbranding evenzeer een vergriep is aan het beeld Gods, gelijk we in natuurlijke zin ook na den val daarvan nog dragers zijn, als een aanranding en verderfing der ziel.

De bedenking, dat we toch ook bij 't begraven ervan een lichaam vernietigen, geldt hier tegen niet. Dat begraven toch is geen handeling, die de vernietiging bedoelt en bewerkt, maar een passief ons buigen onder het proces der ontbinding, dat reeds aanving.

Een tweede aanwijzing van het begraven als door God gewild, schijnt me te liggen in het vonnis, dat God de Heere over Adam sprak in Gen. 3 vs 17-19. Heel dit vonnis beweegt zich om de verhouding van Adam tot de aarde, waaruit hij geformeerd werd en waarvan hij in zijn licha-

melijk leven afhankelijk bleef. Die aarde wordt om zijnentwil vervloekt; met smart zal hij daarvan eten; distels en doornen zal ze hem voortbrengen; en dan volgt ten slotte in vs 19: „in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt; want gij zijt stof, en tot stof zult gij wederkeeren”. Wie dit ontroerende woord in denkt, verstaat, dat God de Heere daarin als met eigen hand Adam's graf delft; dat het Adam, en in hem ons allen, het in de aarde begraven worden om weer te keeren tot haar stof, oplegt als een deel der vernedering, die goddelijke gerechtigheid over onze zelfverheffing en over ons kiezen van de vrucht des aardrijks boven onzen God, over ons bracht.

Lijkverbranding, zoowel als lijkalseming, die, zoo mogelijk, alle ontbinding weren moest, is een door het vleesch uitgedacht middel om aan dit vernederend vonnis Gods te ontkomen.

Met deze twee gegevens der Schrift: de eerbied, dien we om onze schepping naar 't beeld Gods aan 't lichaam van een gestorvene schuldig zijn, beter nog: om den eerbied, dien we schuldig zijn aan Gods recht om zelf en alleen te beschikken over wat Hij Zijn beeld indrukte; en het ootmoedig buigen onder de vernedering, die ons om der zonde wil overkwam, komt de Israëlitische en de Christelijke zede overeen, die eenzijdig het lichaam eerde door het noch op 't open veld te werpen, noch te verbranden, en anderzijds in het begraven het hoofd boog voor het vonnis Gods. Bij deze opmerkingen over het onderwerp, waarover nog zooveel meer te zeggen zou zijn, laat ik het. Voor breder belichting er van verwijs ik W. C. H. en onze overige lezers naar Dr A. Kuyper „Ons Program”, pag. 802 v.v.; Dr Bavink „Dogmatiek” Dl IV, pag. 654 en 773 en Groene „Lijkverbranding”, Utrecht, 1900.

V. K. F.

LITERATUUR EN KUNST.

Tijdschriften-schouw.

Regelmatig worden ons toegezonden verschillende tijdschriften, die bedoeld zijn als periodieken voor onzen christelijken kring en in hun titel deze beginselverklaring dragen. De respectievelijke Redacties doen daarbij, uitgesproken of stilzwijgend, het verzoek, dat we in „De Reformatie” aankondiging zullen doen van den inhoud der verschenen nummers. Gaarne zullen we in 't vervolg aan deze uitnodiging voldoen, omdat de belangstelling in wat de tijdschriften brengen, vast, maar ook, omdat het voor vele lezers van betekenis kan zijn te weten wat de maandperiodieken bevatten. Men komt daardoor dikwijls artikelen op het spoor, die men om eenige reden gaarne wil lezen en blijft „bij” ter zake van de belangen van den dag. We hopen dus voor 't vervolg aan de rubriek „Literatuur en Kunst” toe te voegen een tijdschriften-overzicht, met, als regel, een vermelding van den inhoud zonder meer, omdat de „Perschouw” van ons blad wijst op wat in 't bijzonder vermelding verdient.

Ter inleiding op het komende „tijdschriften-overzicht” willen we in dit artikel de verschillende periodieken, die tot nu toe niet in ons blad werden genoemd, bij onze lezers introduceeren, mede ook om aan te kondigen, wat tot dusver ons werd gezonden. Ik meen daarmee ook diegenen van onze lezers te gerieven, die mij, bij het verschijnen van de nieuwste tijdschriften, om nadere inlichting vroegen.

Het is echter niet mijn bedoeling in critische vergelijking te treden, vooreerst omdat zoodanige vergelijking niet billijk zijn kan, aangezien in den opzet soms verschil is en ten tweede, omdat objectief beoordeelen alleen mogelijk is als men vele nummers ter beschikking heeft, terwijl van enkele der te noemen periodieken nog maar een paar afleveringen verschenen. Wat betreft de zuiver literaire tijdschriften, die in ons overzicht voor 't vervolg zullen worden genoemd, bestaat niet een direct verschil in opzet, maar ze hebben ieder een eigen plaats, omdat ze de organen zijn van twee afzonderlijke vereenigingen. We beschouwen dus de periodieken ieder op zichzelf, in hun eigen, zelfstandig karakter.

Allereerst is er dan „Opgang”, het orgaan van het christelijk letterkundig verbond, onder redactie van J. Luykenaar Franken¹⁾. Dit tijdschrift is in z'n achtsten jaargang en heeft door alle schommelingen heen, z'n positie weten te bewaren. „Christelijk tijdschrift voor kunst en letteren”, brengt het geregeld verzen, belletristische bijdragen en literair-aesthetische of literair-historische artikelen, terwijl een goed verzorgde boekbespreking elke aflevering besluit. In de nummers 4 tot 8 van den 8e jaargang, die we bereids ontvingen, vinden we van de laatste categorie een verdienstelijke serie opstellen over Molière, van den heer Stenense, beschouwingen over de Socialistische Kunst, over „Traditie en persoonlijkheid in de (dicht)kunst”, „Vaardigheid en ingeving in de (dicht)kunst”, „de romantiek bij Potgieter” e.d. De stof is meestendeels

„zwaar”, soms zelfs te zwaar voor een tijdschrift-artikel, maar met des te meer genoegen constateert men, dat over 't algemeen deze opstellen toch wel geslaagd zijn, wat betreft de typeering van het onderwerp. De belletristische bijdragen, voorwaarde voor elke literair tijdschrift, maar tegelijk moeilijkheid, omdat goed en schaarsch in dit opzicht samengaan, verdienen loffelijke vermelding, al is er graadverschil. Sommige van de gedichten lijden aan „weltschmerz”, of zijn stroef van techniek, maar ook van de verzen, die „Opgang” publiceert, mag toch gezegd worden, dat ze goed zijn. Het tijdschrift geeft blijkbaar een goede weerspiegeling van wat er leeft onder de jongeren aan belangstelling in literaire kunst en daarom is het ernstige kennismaking en waardeerend meeleven waard. Er zit opgang in z'n ontwikkelingslijn.

Naast „Opgang” bestaat sinds eenige jaren „Opwaartsche Wegen”, onder redactie van A. J. van Dijk, J. van Ham, H. van der Leek, P. J. Risseeuw²⁾. Ook dit tijdschrift brengt regelmatig belletrie, in den laatsten tijd in vervolg-fragmenten van „De andere weg”, een waarlijk voortreffelijke christelijken roman van Mej. Themmen. We kunnen er ons al bij voorhaat in verblijden, dat straks deze roman in boekvorm verschijnen zal, als een uitnemende bijdrage tot wat we noemen christelijke kunst. En, al is er iets tegen vervolgstukken van eenigszins langdurig verloop in een tijdschrift, in een geval als dit, waar ieder deel op zichzelf proeve is van goede literaire kunst, is de opvatting der redactie alleszins gerechtvaardigd. Elk nummer bevat voorts een literaire studie. We noemen die over „Jaarsma's roman van Thiss”, „Strijd over het tooneel in de 17e eeuw”, „Duitsland's geestelijke verandering in zijn literatuur”, „Iets oor Totius”, „Felix Timmermans”, „De pastoor uit Den Bloeyenden Wyngaert” e.d. Deze studien, de laatstgenoemde in het bijzonder, zijn in den vollen zin van het woord „goed”, materieel zoowel als formeel. En ook van de gedichten, die in de verschillende afleveringen zijn opgenomen, kan in doorsnee hetzelfde worden getuigd; hier en daar vinden we zelfs proeven van de nieuwste techniek. Aan uitvoerige boekbespreking is, als in „Opgang”, steeds een deel van de ruimte van elk nummer besteed.

Ook dit tijdschrift brengt alzoo goede beloften. Het getuigt van ernstig streven, levendige belangstelling, dege studie, uitnemende verzorging.

Beiden, „Opgang” zoowel als „Opwaartsche Wegen” toonen, dat er genoeg willen en kunnen is onder ons, om verblijdende resultaten op het gebied der literatuur te mogen verwachten. Het uiterlijk van beide tijdschriften beantwoordt aan den eisch, die aan periodieken, welke „de kunst” beoefenen, mogen worden gesteld.

Naast deze oudere, en vooral literaire tijdschriften, zijn kortelings twee nieuwe plaats komen vragen in den christelijken kring: „Op den Uitkijk”, „Tijdschrift voor het christelijk gezin” (uitgave van Gehrs Zomer en Keuning te Wageningen) en „Kentering”, „christelijk tijdschrift voor jonge menschen” (uitgave van Neerlandia, Arnhem).

Meer algemeen van inhoud, dan de bovengenoemde periodieken, ruimer gerubriceerd en bovendien geïllustreerd, richten ze zich ook tot anderen dan literair-belangstellenden, ofschoon deze in beide tijdschriften hun gading zullen kunnen vinden. Blijkens de nadere aanduiding in den titel zoeken ze ieder een eigen categorie van lezers, al zal de practijk wellicht uitwijzen, dat hier geen absolute scheiding te trekken valt. Een oordeel uit te spreken, in hoeverre beiden aan hun opzet beantwoorden, is nog niet mogelijk en zeker kan van een vergelijking geen sprake zijn. Voorloopig kan men niets doen dan constateeren, wat ze geven, en, gezien den uitgebreiden staf van veelszins voortreffelijke medewerkers en de lofwaaardige zorg der uitgevers goede verwachting uitspreken.

Van „Op den Uitkijk” verschenen nu vier nummers, rijk in afwisseling en met meerdere interessante artikelen. Het oude „elek wat wils” is op dit tijdschrift van toepassing. Naast de populair-geschreven mededeelingen over de Evangelisten van Prof. van Veldhuizen, „de Palestijnse reischetsen” van Dr de Groot, vinden we goed-geïllustreerde beschouwingen over de Hollandsche pottenbakkerskunst, de moderne kunstnijverheid, de beeldende kunst, aardrijkskundige schetsen, kijks op binnen- en buitenlandsche plaatsen, historische, technische, natuurwetenschappelijke artikelen, belletristische bijdragen, terwijl Ds Schilder „op den uitkijk” staat naar wat „binnen onze grenzen”, Ds Boerkoel naar wat „buiten onze grenzen” voortvalt.

Men ziet het, de inhoud van dit tijdschrift is zeer verschillend, inderdaad voor „het gezin” in z'n verschillende geleedten en de namen van de medewerkers staan voor het gehalte der artikelen borg. Eenerzijds populair-wetenschappelijk, aan den anderen kant toch ook eenvoudig, algemeen-oriënteerd en actueel, flink aangepakt door den uitgever en met de eerste nummers behoorlijk ingezet, beschikt dit tijdschrift over vele factoren, die noodzakelijk zijn, om debiet te verwerven. Het is een kennismaking waard.

¹⁾ Uitgave van A. G. Schoonderhoek, Laren.

²⁾ Uitg. van de Uitgevers-Maatschappij „Holland”, Amsterdam.